

Oral History Kosovo

INTERVJU SA ZANA NIDŽOM

Priština | Datum: 23 oktobar, 2017.godina

Trajanje: 58 minuta

Prisutni:

1. Zana Nidža (Intervjuisana)
2. Aurelja Kadriu (Vodila intervju)
3. Donjeta Beriša (Kamera)

Simboli komentara u transkriptu neverbalne komunikacije:

() – emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatak tekstu da bi se bolje razumeo

Fusnote su redaktorski dodaci koje daju više informacija o mestima, imenima ili o izrazima.

Prvi Deo

Aurelja Kadriu: Prestavljajte se, znači ime, prezime, datum rođenja i pokažite nama malo više od uspomena za vreme vašeg ranog detinjstva, o vašoj porodici, poreklo vaše porodice, o čemu možete da se sećate od vaših ranih dana života. Koje su vaše prve uspomene?

Zana Nidža: Okej. Ja... Zana Nidža, sada Osaj. Rodjena sam u Novembar 1978-me, u Prištini. Ja sam dete dva arhitekta, znači majka i otac biili su mi arhitekti. Šta mogu da zapamtim od detinjstva? Možda rano detinjstvo bilo je mnogo... znači zapamtim mnogo toga jer po želji mojih roditelja mi smo mnogo šetalji, putovali, imali su veliku želju za putovanje, da vidimo što više. Oni možda i kao arhitekti, imali su mnogo žela stoga imam mnogo uspomena i imam slike od različitih mesta. Barem sećam se... možda u memorije od najranijih dana imam slike iz Turske, imam Trojanskog konja, replike i ja sam imala samo za tri godine i nekako ostala mi dobra uspomena. Jednom mislila sam da samo od fotografija, ali u fotografije nisu one uspomene koje ih ja imam u sebe kako sam otišla niz stepenica, kako sam ulazila unutra. Znači ima nešto koje doživim, one su možda od ranih dana koje ja pamtim. Pa, sve ovo je dosta uticalo posle u... i ja sad volim da šetam, da vidim...

Ne znam, uvek... šta mogu da ti kažem za detinjstvo? Bilo je ono vreme, isto školovanje... isto društvo, celo društvo u blizini. Ne znam šta bih mogla da ti posebno kažem za moje rano detinjstvo. Ja sam živela pored dede i babe, i oni su dosta uticali na mene na moje formiranje. Pa verujem da, da roditelji zajedno sa njihovom profesijom i svim njihovim željama su uticali na moje formiranje.

Aurelja Kadriu: Na kom naselju ste vi porasli?

Zana Nidža: U Dardaniji.

Aurelja Kadriu: A da li se sećate života u vašem naselju, za ono vreme?

Zana Nidža: Da, da, pa bilo je taman kao sada što opisuju ono vreme. Ceo dan vani, ceo dan igrali smo, znači *hop* uvek posle škole [posle časova], uvek sa društvom, izašli smo da igramo brojnih igara i to do kasno u noći. Znači bilo je zadataka i sve ali uvek izašli smo. Znači bilo je onaj period kojeg jedva sam čekala da se sastajemo sa društvom u naselju, naročito pa i drugih i... ceo dan igrali.

Aurelja Kadriu: A da li bi mogli da nam govorite za period u osnovnoj školi. Kako zapamtite osnovnu školu?

Zana Nidža: Pa ne znam, osnovnu školu... ja kao dete bila sam mnogo povučena, međutim imala sam mnogo društvo. Ne znam, i danas ne bih znala da ispričam kako je bilo. Pa, ne znam, bilo je jedno društvo jako sve do petog ili šestog razreda. Posle je počela ona dodela škole, isterivanje nastavnika koji su bili malo više aktivni, kao naprimer [Naxhije Buçinca](#), koja je sada aktivistkinja za prava žena i druge. I mi znači, ja pamtim sebe od petog razreda da smo mi izašli u protestima (nasmeje se) tražili da nam se vraćaju nastavnici koji smo imali i koji su bili isterivali.

Dodela škole, kada smo se fizički delili sa onim zidovima. Deo gde treba da budu albanci i zamisli deo kuda ti hodaš po školskim hodnicima od jednom izlazu zidovi kroz kojih ti ne možeš da prolaziš. Verujem Pa, ne znam, možda i ovo je uticalo da budemo još bliži jedan prema drugog i mi da se osećamo... da imamo želju i da budemo jedan za drugog, da učinimo još više. Nismo imali ovih današnjih problema, bilo je svadje, neko diranje jedan drugoga ili da... možda se desilo, ali ne kao sada što su dečji problemi, možda i verujem da u tom periodu, ona situacija je uticala da budemo takvi.

Aurelja Kadriu: A da li sesećaš prvog kontakta da... vi ste spomenuli fizičku dodelu škole, vaš prvi kontakt sa... kada se desilo i kako, kakav je osećaj i koliko se sećaš ti?

Zana Nidža: Ne znam... ne znam, bili smo mladi, nekako smo mi svatili šta se događa. Nije me mnogo iznenadilo, kako da kažem ili znaš, kada vidiš: "Uau! Šta se desilo?" Nekako mi smo se spremili, možda imali smo... razgovarali su kod kuće da nešto nije u redu ili si slušala roditelje ili bila si spremna da ima nešto slično da se dešava, da će biti odvajanja. Pamtim period kada za jedno vreme nismo imali predavanja, pored svega ovoga znači. Negde počinje... u septembar dok mi smo počeli u novembar ili decembar na petom i šestom razredu jer nismo znali dali ima da nam daju da ulazimo u školu. Znači tek kada smo otišli videli smo, faktički nismo znali da se iznenadimo, to smo mi očekivali.

Sa druge strane desilo ti se da vidiš neko dete koji je srpske nacionalnosti i on nije ti govorio možda. Ja se sećam nekog koji mi govori albanski jer su oni nastavili da uče do kasno albanski jezik. Mi srbski posle, mi smo počeli ranije a oni... mi smo pokušali oni nastavnici srbskog jezika počeli da budu odvratni, nisu hteli da ih slušaju i tako dalje. Ali strah je postojao, znači u nekoj meri, nismo smeli baš kako smo hteli da se izrazimo kako se osećamo (nasmeje se).

Aurelja Kadriu: Prije ovog dodeljivanja kakvi su bili vaši kontakti sa ljudima, učenicima srpskog nacionaliteta? Bilo sa komšijom, bilo sa decom sa kojim ste igrali u naselju?

Zana Nidža: Ja sam bila jedno dete koji nije mnogo imala kontakte, u naselje nismo imali veliku razliku od celog mog društva koji su govorili srpski jezik, imali su društvo... ja mnogo kasno, kasnije meni se desilo, ja srpski jezik učila sam preko televizije, novina, inače nisam imala kontakte. Ali, ne

znam, nisam imala neku predrasudu ili neko mišljenje, da nisu ili jesu drugačiji ili, jer u porodici uvek su diskutovali da problemi idu odosgo i nije nikako od običnih ljudi, medju ljudima. Ne znam...

Aurelja Kadriu: Kako su preneli kod vas roditelji celu ovu situaciju? Ili vi kada ste videli dodelu škole i...

Zana Nidža: Da vam pravo kažem...

Aurelja Kadriu: A da li se sećate one naracije, priče tvojih roditelja, onaj diskurs?

Zana Nidža:Pravo da ti kažem ne sećam se dali smo spomenuli, da li verujete da sam kazala ono: "Uau, nas su delili!" Ili nešto tako jer čini mi se da sve ove izmene bile su očekivane. Možda su bile više za diskusiju na primer kada su proterali našu razrednu, koje nisu vratili i mi smo izašli da protestiramo dok roditelji su nas tražili: "Gde ste, šta radite?" Jer bili smo u petom razredu, bili smo stvarno mali za takve stvari. Ali ni jednom nisu ni oni ostali sa velikim strahom i da kažu može ili ne može ili: "Gde su drugi, tu si i ti". Znači nema neko [odvajanje]... za nas, nas...

Sada ono kojem se sećam jest, moji roditelji su bili arhitekti, i videla sam uvek njihove projekte kako se one urade i ja ukoliko pamtim u to vreme ja sam projektovala moju školu kako bih ja volela da bude moja škola. Mada ja sam i slušala njih, i uzela sam olovku i nacrtala sam kako se crta plan i znam da sam delila škole po mome, kako sam ja sanjala, sa laboratorijama i druge i druge. Možda tako se kod mene pojavila kao prva manifestacija, možda za nešto koje ja nemam a da bih bilo dobro imati. Ali to sam ja sakrila tako lepo da ne bih videli moji roditelji imala sam strah, šta ima da mi kažu, kako, da li je dobro ili ne? Nisam volela da oni vide... u stvari kada su je pronašli sećam se da sam bila dobila mnogo pohvale: "Uau!" Znaš, "Kako si znala da napraviš ovaj projekat?" Ali ja mislim da ono što je nama nedostojalo izgleda, to se pojavilo na taj način. Ono, znači moj očaj što nemam ili sa tolikim preprekama ja sam se izrazila tim jezikom. Ne znam...

Aurelja Kadriu: Posle... srednja škola, znači ta tranzicija...

Zana Nidža: Posle srednja škola...većina nisu bili po svojim školskim objektima i moja generacija znači i '78-te mi smo izabrali školu koja ima objekat. I "Dževdet Doda" je bila ta koja je imala još svoj objekat, i nismo ni razmišljali. Nekoliko ljudi su rekli da nije neka specijalna škola, sa matematikom: "A da li si sigurna da oćeš da ideš?" Ali nama nije bilo značajno naša odluka, samo da budemo u školi, gde je škola, makar ja i moje drugarice sa kojima smo bile zajedno u školi. Zatim ona se vratila u opštoj školi, mada škola je bila u još lošem stanju, kada se uporedi sa osn ovnom školom. Znači, bio je jedan objekat koji ne liči nimalo jednom školskom objektu, mnogo stari objekat. Ali ipak bili smo sretni jer bili smo na školskom objektu. Na neki način osećas m... imaš osećaj da si u školskoj učionici.

Aurelja Kadriu: A kako zapamtiš način predavanja vaših profesora... koje su nianse bile, bilo je predavanja profesora u srednjoj školi?

Zana Nidža: Bili su mnogo opterećeni politikom, sećam se... mnogo, pa mislim da su nekoliko njih bili mnogo opterećeni. Barem mi smo se šalile uvek sa nekim profesorima koji su nas nazivale, kada smo mi uradili nešto loše, nekim imenom koje ne valja, oni su celo vreme nadvezivali sa SUP-om, te srbima, te... i celo vreme su nadvezivale sa politikom i mi uvek svi smo se nasmejali i primili smo kao jednu šalu, jer mi smo SUP-a, mi smo ovakvi, mi radimo loše stvari. Ali bilo je dosta njih koji su bili opterećeni. I sećam se da na krovu naše škole negde oko četvrte godine napisali su "OVK", škola je bila farbala na krovu. Evo i to, mada mi smo bili taki... meni nekako malo mi se činilo da je potrebno jer mi smo ipak škola, nema potrebe da budemo sa ni jedne strane, ni tamo ni ovamo, ovo možda kada se odvojili na Mirni Pokret i Naoruženi Pokret. Da bilo je uticaja, dosta su bili opterećeni, bilo je opterećenih profesora...

Aurelja Kadriu: A da li se sećate kako je došlo do vašeg uključenja u "Post-pesimiste"?

Zana Nidža: U stvari još ranije ja sam počela da idem po... na primer sećam se da je imalo veliki uticaj, možda bolje da počnem od jednoga sastanka sa onog razgovora sa Ilir Rodićijem koji je organizovao jednom nedeljno u crkvi.... Ovo je kada sam ja bila na osmom razredu i mi smo razgovarali o raznim temama. Mislim da mi bila volja da učestvujem, da bih radila nešto van školsko, nešto interesantno, nešto privlačnije za ono vreme. Cela ova je došla zbog toga što si osećala neki nedostatak i nemaš čime da se baviš u to vreme.

Posle u školi, mislim da sam bila u prvom razredu, imala sam 15 godine ili možda ne znam, znam da znači upoznali smo jedan drugog: "Nešto se organizuje, za mlade". Mislim da nas to povuklo da se izlazi vani, održavaju se seminari po raznim mestima, organizacija mladih i: "Ajde da učestvujemo u sastanku, u sastanku da vidimo šta se događa?" I tako, znači zajedno sa dve moje školske drugarice, učestvovali smo u prvom sastanku.

Aurelja Kadriu: I kako, kako je bilo posle za period "Post-pesimista"? Možda se sećate prvih uspomena od dana kada ste otišli u prvim sastancima...

Zana Nidža: Sastanci su održani po kućama...

Aurelja Kadriu: Št su govorili po tim sastancima?

Zana Nidža: Bilo je po kuća, pred... mislim da je bio Petriti, on je bio prvi, [Petrit Selimi](#), prvi koji nas informisao u stvari koja su planiranja, šta se događa, koji je cilj i na svemu se sećam. Znači bili smo jedna grupa koja je ostala do kraja. U početku se organizovalo jedan sastanak u Austriji, normalno da nismo mogli da učestvujemo po svim sastancima, ali ovo je bilo da bih mogli da se pripremimo. Posle imali smo druge ideje.

Ali, malo više svi su mi bili poznati kao lica koji smo poznavali jedan drugog, bili smo većina iz "Dževdet Dode". Ne sećam se ko je bio vani tada u to vreme, i ako nismo bili u istom razredu i ako nismo bile ne odvojene drugarice noć i dan međjutim uvek bile smo zajedno. Znači mladi ljudi iz iste škole i tako počeli smo, ostavili smo sastanak za iduću nedelju, i ovako je počelo. Možda da ti pričam o

doživljajima, ne znam, za mene je bilo interesantno da vidim šta se događa. Pa bilo je ova inspiracija za i moja želja da se bavim nećim poslom osim školskih nešto koje je malo interesantnije, normalno, nešto koje te vuče, koje može da bude i zabavno, ali zašto ne ovo omogućava i da učimo.

Aurelja Kadriu: Koje su bile glavne aktivnosti koja ste vi... oragnizovali u okviru "Post-pesimista"?

Zana Nidža: Medjutim znači kada se osnivala kancelarija, dobili smo donacije, kao donacija, kao financiranje Norveške Vlade, onda počeli smo da planiramo mnogo detalno. Osim Kancelarije za organizovanje, bila je i struktura, i potrebno je bilo da se osniva organizacija. Barem ja se sećam da u to vreme ja sam naučila šta je status, šta je (nasmeje se) organizovanje. Novina je bila jedna od ideja, novina je bila za javnost puna omladinskih problema, jer mi smo mislili da nema nešto koje je adresirano baš našoj generaciji.

Posle i jedan veliki broj projekata. Mogli su svi da dolaze sa jednim projektom, i da traži financije od nas. Mi smo razmatrali, da u glavnom dobili su projekti za kulturu ili... Ali i za zabavu, znači za sve ono što je nama nedostajalo u to vreme, i pokušali smo da ostvarujemo preko "Post-pesimista".

Aurelja Kadriu: Člankove u vašoj novini, koje su bile prirode?

Zana Nidža: (nasmeje se) Naše angažovanje u početku bilo je izazov, a mi nismo znali. Svaki od nas koji je pisao, neko je prevodio neki članak od drugih... a neko je napisao sam. Pa bilo je i onih koji su napisali sami na primer, to su stvarni događaji i stvarno mi smo bili bez iskustva u ovom aspektu. Medjutim kada smo se angažovali, postali smo kao deo Kohe: "Koha Javore" tada je bila, kao sastavni deo, posle i oni su se angažovali mnogo, mislim na ljude koji su bili u "Koha," da nam pomaže u ovom aspektu. I zapamtim jako dobro, bio je Dukadjin Gorani, mislim i Baton Hadžiu i... oni su uzeli kao obavezu, možda i voleli su da dolaze i da nam pokažu kako se pravi novina.

Od njih možda mi smo naučili da, da se ima taj fokus, da se napravi određena tema, da se kreće članak oko teme, da budemo mnogo tačni u svemu što pišemo do glavne stranice, sve treba da se lepo veže. Znači, neki su obavljali prelom novine, i članaka ali bilo je i onih koji su se bavili marketingom medjutim potrebna su bila financija za novinu. I mi nismo hteli od fonda, potrudili smo da malo sačuvamo i štedimo fond za druge stvari tako da smo dobili od... sponzora reklama i tako dalje. Znači, bilo je neke koji su razmišljali i radili na pronalaženje sponzora.

Ali i ono se stvaralo, znači pronaći sponzore koja su vezana sa omladinom. Znači ako je neki butik za odeću mladih ili nešto, znači sve te lekcije kako treba da bude novina, mi smo naučili u početku od novinare "Koha".

Aurelja Kadriu: Zatim ovo, a dali zapamtiš... kako se sećaš oko onih drugih aktivnosti kao što kažeš "kulturnim"? Kakve su bile ove aktivnosti, kako ste organizovali i gde ste organizovali?

Zana Nidža: Bilo je na primer zahtev za ličnu izložbu, ali uslovi su bili, taj koji izlaže, znači umetnik da bude mlade generacije. Ili bili su zahtevi koji organizuju sedeljke od drugih a mi smo ih financirali, ali

uvek je bilo sa jednim ciljem, temom ili nečim. Ovome se sećam, ne znam šta može drugo, sve u ovom aspektu, znači uglavnom za kulturu, koncerti bendova ili... oko ovoga mi smo se zalagali da učinimo, organizovali smo i za iduće redovne sastanke jer uvek su bile održane mislim svake godine.

Održani su sastanci, kontaktiranja sa njima.... Jedno vreme na primer ja sam bila izabrana kao rukovodilac kancelarije, sećam se. Morala sam da izveštavam za svaku aktivnost koju smo imali, gde se potroše fondovi i kako se potroše. Mi smo se starali oko 15 godina kako da potrošimo fond u toku godine da ne bih nam ostalo, za kraj ili za iduću godinu. Znači bilo je veliko angažovanje, sada kada razmišljam za 15 godine. Zatim bilo je dileme kojeg projekta, ti si preuzela faktički neku ulogu za financiranje... ali to smo uradili zajedno, uvek, nije bilo neko.

Dobili smo projekat i gledali smo što je u njemu, šta je dobro, šta ne valja, pa koliko možemo da doprinosimo. Tako zapamtim, ali ono koje ja najviše pamtim je činjenica da smo otišli svaki dan tamo. Ono je bilo kao sada da ideš u kancelariji "Post-pesimista" i da sednemo zajedno. Imali smo jedno mesto gde smo se osećali lepo, kao kod naše kuće, posle škole [školskih časova] "Post-pesimista".

Drugi deo

Aurelja Kadriu: A da li bi nam kazala, kakva je bila struktura ljudi koji su bili u "Post-pesimista", i koji su bili kriterijumi, koji ljudi su mogli da budu deo njih?

Zana Nidža: Ne znam da je bio neki kriterijum, većina nas bili smo zainteresovani puno, bilo to ko je zainteresovan da radi, da doprinese bilo kom aspektu, sa idejama, novim idejama naročito za novinu. Jer u novinu se osećala potreba, znači veća potreba, znači svi oni koji su bili zainteresovani da se angažuju na ovom pravcu. I sećam se jednog momenta kada smo održali sastanke, mislim da su bile jednom nedeljno i ja sam vodila sednicu, bilo je mnogo prisutni i bila je i kordinatorka kancelarije, Violeta, koja je bila došla, i ona je bila rekla: "Zana, ovo je malo rizično da budemo ovoliko ljudi unutra kancelarije". Jer znači tada je bilo sumljivo svaka vrsta skupa, svaki veliki skup ljudi.

I znam da sam izašla pored jednog teškog zadatka, da im kažem: "Mora da izlazite". Znam da bi bilo nezgoda, ali nije se smelo da se pravi tolika gužva unutra i da se diskutuje. Bilo je malo kao, znači, moglo je biti i opasno da nam neko dodje i kaže: "Zašto, kako, i to?" Znači potrudili smo da izbegavamo ovim slučajevima. Možda bilo je neko koji se osećao loše, ili isteran u tim momentima, ali individualno kada su hteli da dodju da se anagažuju ne verujem da smo imali neki određeni kriterijum.

Zatim su se izabrali za sastanke, znači određuje se ko ima da ide, ako se izaberu recimo šest ljudi da idu u seminar u Norveškoj, onda bilo je za izabranje malo teže. Verujte mi da zapamtim, nikada nije bilo raspravljanja zašto neko da a neko ne ali u glavnom svima je došao red. Znači ako ove godine nije se moglo onda sigurno iduće ima da ide i tako redom. Ja na primer bila sam dva puta u Norveškoj za sastanke koje su se pojavile kasnije i ne one prve godine kada sam se ja uključila. I ovako mislim da nije niko ostao a da ne ide...

Aurelja Kadriu: Gde su vama bile Kancelarije?

Zana Nidža: Kancelarija je bila u Strip Depo, sada je kafić, baš taj stan. Bio je Petritov stan, uzeli smo taj stan za to što... uvek pronašli smo neke forma za opravdanje, znači... Petritin stan, ako bude neki problem, uvek smo čekali neku policiju ili nekoga da nas pita: “Zašto ste ovde, šta radite ovde?” ili nešto. I posle mi smo registrovali kancelariju, znam da je bilo neophodno da se registruje i to u Beogradu ali treba imati i srba kao članove. Znači “Post-pesimista” i sve fondova koje smo mi dobili bili su samo kao oragnizacija albanske dece ali zajedno, albanci i srbi. Mada mi smo njih poznali i nisu smeli nikada da dolaze u kancelariji “Post-pesimista”.

Znam da mi smo dobili “blagoslov”, znam da su pitali i političku kastu u ono vreme, šta mislite mi da otvaramo jednu organizaciju zajedno sa srpskom decom i znam došao je neko u kancelariji i rekao je da bio je i do [kancelarije] Ibrahima Rugove da se raspita za ovo pitanje, i on je bio za ovu saradnju: “Da, vrlo dobro što ste preuzeli ovu aktivnost, treba da se nastavi sa ovim”. I nekako osećali smo se udobno, naročito sa ovom našom stranom, ali srpski članovi faktički nisu smeli da dolaze od strane njihovih ljudi.

Aurelja Kadriu: Rekli ste da je bilo potrebno registrovati u Beograd, a da li znaš kakav je bio taj proces, je si li bila tamo?

Zana Nidža: Da, jer u to vreme trebala sam da se izaberem za rukovodilac, ono je bilo potrebno da se piše status, i da se dostavlja. Ne znam, ja sam se bavila time...

Aurelja Kadriu: Šta da radiš?

Zana Nidža: Da dostavljam status u Centar za Registracije Organizacija ili nešto tako...

Aurelja Kadriu: U Beograd?

Zana Nidža: Mislim da je bilo u Beograd, ukoliko ja zapamtim, ja sam bila u Beograd jer tamo su se razmatrale ali ne mislim da je bilo problema, nismo imali probleme oko registraciji.

Aurelja Kadriu: A da li bi nam nešto pričala iskustvima u gradu, onih kulturnih aktivnosti koje ste vi organizovali, a jesu se uradili u prostorijama, sa alternativnim bezbednostima... a da li bi pričala o svim iskustvima po gradu? Vi ste živeli u Dardaniji, bili ste u “Dževdet Dodi”, iz “Dževdet Dode” bili ste u kancelariji Strip Depo, zatim vaše aktivnosti vi ste oragnizovali nede drugo, ajde ako možete...

Zana Nidža: U glavnom bili su poslovi kao i drugi, ne samo aktivnosti naši nego kao i sve ostalo. Svaka izložba koja je bila, održana je u nekom lokalnu u ono vreme i tako smo nastavili, bili su neki kafići za bilo koje sedeljke. Mislim da je bila jedna diskoteka, jedna velika prostorija koju mi smo koristili, tamo prema Palate Omladine. Ne sećam se drugih mesta, ovi su bili. Znam da nije bilo druge prostorije. Svi smo znali da svako organizovanje ima da budu po ovim malim mestima, koja su adaptirana za

odredjene aktivnosti, znači nisi imala ni jedno drugo mesto koje bi se moglo koristiti koji bi moglo služiti za izložbe i ove stvari.

Aurelja Kadriu: Kako ste uradili distribuciju novine?

Zana Nidža: Novina je počela sa “Koha Javore”, kupljena sa “Koha”, zajedno sa “Koha”. Ne sećam se da smo je imali nekada odvojenu, mislim od početka bila sa “Kohen”. Bila dobila neko ime pogotovo za mlade, za njih je bilo mnogo interesantno. Zatim ako nije neko bio angažovan u novine, u glavnoj stranici onda bili su garant u novini su bili raznovrsni novi ljudi sa svih sfera... Priština bila je mala u ono vreme, većinom mi smo poznali jedan drugog, nije bilo potrebno da se rekrutira, ili da se neko primi a da nisi ga poznavala. I ako nisi sedela sa njim, znala si koji je. Znači da bilo ko je izašo u novini mislim da su ga poznavali ko je ili zašto.... Pa bilo je interesantno i zabavno jer sve one ideje, sigurno videli ste u glavnoj stranici koje su najviše imali nešto zabavno bez obzira na poslove koje smo vodili. Pa...

Aurelja Kadriu: Kako ste primetili ovo od vašeg učešća znači prema vašim aktivnostima kod “Post-pesimista”, kako su videli ljudi okolo, roditelji, u ono vreme kada nije bilo mnogo lako za kretanja po gradu?

Zana Nidža: U stvari oni su bili mnogo radosni za ovo naše anagažovanje i cenili kao nešto vredno i vrednije nego da se sedne djabe posle školskih časova. I mislim možda i oni su se poznavali izmedju sebe, i znali su roditelji sa kime mi sednemo. Znači, bili su sigurni da se nalaziš u dobro društvo... pa mislim svi su bili mnogo pozitivni, barem znam da su bile neke drugarice koje nisu bile uključene i roditelji su njima rekli: “A zašto ti nisi?” Znaš, “Zašto se ne uključuješ i ti?” Mislim da su svi bili mnogo zadovoljni ako su bili deo ovoga.

Jednog momenta imala sam jednu... od roditelja, od oca konkretno, u momentu su me izabrali za direktoricu i što znam ja, i znam da je on mene držao mnogo predavanja nekako... jer je njemu došlo čudno i da ja možda sam želela da budem rukovodioc i znam da je dala jedno dugačko predavanje ka tome: “Nije bitna stolica” (nasmeje se), iz tih vremena “važna je profesija, značajno je šta radiš”. Ali meni mi se činilo mnogo banalno jer meni je neko došao: “Ou, Zana jel priznaš ti?” I ja, “Da”. Znae, nije bilo za mene nešto koje sam ja uzela mnogo...

Pa znam da tu je bilo ono prvo oklevanje i znam da je trebalo da dodje do razgovara sa koordinatorom kancelarije i da se ima zašto, šta sam radila, koji su moji zadaci. Nekako gde ja ulazim, čemu... Ali posle se videlo da nije ništa, pa mislim od velikog značajnosti i tolko. Ali ovo zapamtim kao detalj, barem on je uzvratilo kasnije. Kada je bio on preuzeo jednu poziciju (nasmeje se) ovde nešto sam bila rekla: “Hej, i ti za stolovima, kao i ja?” Ali uvek sam imala u mene ono znači da treba da obavljam moju profesiju i ne drugim stvarima koje nisu značajne i nemaju neku vrednost.

Aurelja Kadriu: A da li bi htela da nam kažeš sinkronizaciju ili koordiniranje aktivnosti sa drugim grupama “Post-pesimista” koji su bili u Hrvatskoj, Bosnji i Srbiji?

Zana Nidža: Mi svih... ostalim grupama, aha da su bili "Post-pesimisti" za to vi mislite?

Aurelja Kadriu: Da.

Zana Nidža: Mi u glavnom sastali smo se vani po sastancima. Ne znam da smo mnogo komunicirali. Možda individualno jedan sa drugim, znači mi održali smo koji sastanak. Ali mi smo bili mnogo aktivni u bilo kojem projektu kojeg smo uradili ovde. Možda je bila ona opomena da mi treba da budemo zajedno sa srpskom decom ovde nismo komunicirali ali nekako ni jednom nije bio razlog da mi nismo hteli.

Vani mi smo se proveli vrlo lepo, sastali se jedan sa drugim. Ali bilo je mnogo lepo organizovano. Imali smo jutarnje sastanke sa psihologom i uvek nekako mi smo diskutovali kako se mi osećamo u našim zemljama i slušali jedan drugog kako se oseća. I videli smo ima dosta zajedničkog, pa manje ima razlika. Bile su posle i popodni sastanci obično koji su postigli do politike, negde smo diskutovali za kancelarije, za komuniciranje. Medjunarodni Koordinatori uvek su insistirali da mi budemo zajedno. Mi smo uvek govorili zašto je tako teško biti zajedno u takvoj situaciji, koliko je opasno. Po nekad dalo je rezultate ponekad optužbe i... ali samo tokom sastanka, i kako se sastanak završi onda se nastavi ponovo po istim valovima, bez nikakvog inata... makar ja toliko pamtim.

Ne znam, mi možda smo se osećali malo posebnim, možda zbog jezika. Oni ponekada su se pokupile, njima su pesme bile zajedničke i znali su svi svaku pesmu, jedan sa gitarom ili nešto tako. Dok mi smo bili mali broj, i nismo znali (smeje se) jer mi imali smo naše. I ovde dobili smo kritiku jednu, na primer za vreme dok smo boravili u Norveškoj za vreme trajanja seminara: "Zašto vi albanci sednete sami, malo kao odvojeni?" Nije bilo zbog posebnih razloga, jedini razlog je bio da smo želeli da govorimo i pevamo na albanskom. Zatim mi smo krenuli prema njima: "Okej, da li volite? Ajde da pevamo na albanskom, slušajte malo i ovu drugu stranu". Ali oni imali su mnogo zajedničkog u ovom aspektu. Znae, možda jezik i...

Aurelja Kadriu: U koliko sastanka si prisustvovala?

Zana Nidža: Pa ovaj je bio glavni, jedan u Norveškoj, posle bili smo otišli i na drugom sastanku samo dvoica od nas. Bio je malo više za decu izbeglica, ali posle postali su i "Post-pesimisti" izbeglice u Norveškoj, stvarnost koja stoji. Znači bilo je albanaca i bošnjaka ali bilo je i nekoliko od nekoliko zemalja. Bio je sastanak za njih, dok mi smo njima pričali kako se vodi.... Zatim ja sam otišla i u drugim sastancima gde god sam saznala da se organizuje. Bili su sastanci u Subotici, Novom Sadu, ovde malo više rejonu. Ne sećam se na drugo mesto, mislim da su samo ovi bili.

Aurelja Kadriu: A da li se sećate putovanja, govorimo malo za putovanje za Norvešku koje je malo dalje?

Zana Nidža: Da, dobro pamtim. Morali smo da idemo u Ciri, tu smo se sastali i svi zajedno, do tamo otišli smo podeljeni. Mislim da smo mi otišli do Beograda autobusom. Mi smo otišli autobusom, znam bio je autobus u 5:00 časova u jutro, do Beograda, naša grupa se sastala sa grupom srba, mislim. Posle

u Cirihu pokupili smo se svi i od tuda kompletno krenuli smo za Norvešku. Dva puta kada sam ja bila bio je ovaj redosled tako mislim.

Ne znam, i u Beogradu smo se osećali možda odavde: “Uau, gde ideš?” Ali kada smo stigli tamo nije se znalo ni koji jezik govoriš, ni koji si ti, ni... mislim, nisi se osećala loše što si otišla tamo. Bila je jedna pesma kada smo hteli da nadjemo nešto zajedničko koju bih znali svi pevati, u aerodromu znam da smo napravili grupu, znam da smo izabrali onu pesmu Branka, bila u jednoj dečijoj emisiji, kojeg smo je gledali mnogo u subotu i nedelju... I bila je jedna ulazna pesma i rekli smo da ovu pesmu znamo svi, ajde ovu možemo pevati. Da sedeli smo zajedno i to sa zadovoljstvom opet bez obzira na sve događaje koje su nam se desile između.

Aurelja Kadriu: Šta su radili roditelji tokom ‘90-tih, izvini što se vraćam ponovo...

Zana Nidža: Da. Moji roditelji su bili isterali s posla, ona obojica su bili profesori i predavali u fakultetu arhitekture, bili su isključeni s posla. Zatim oni su se namučili da nadju posao, otvorili su jednu radnju za opremu automobila ako ne pogrešim. Sećam se kada je tata otišao u Grčkoj i sa drugim ljudima koji su isto imali radnje ovde i da bih prodali ovde posle... I zašto pamtim ovo znam... jer uvek je kupio u Grčkoj i po koju igračku za nas, i napravila sam kolekciju barbika, dnevnu sobu, spavaću sobu (smeje se) i sve. Po tome ja pamtim da nisam mogla da se osećam: “Uau, sada je slabo, nemamo”. Meni se činilo isto, prosto izgledalo je normalno jer svi smo skoro prošli isto po ovom periodu. Svi su imali isti problemi, i nisi mogla znati samo da ne valja...

Znam kako, na primer ono kada sam čula: “Ne mogu da idem na odmor”. Bilo je takvih, tih godina: “Ne mogu da idem na odmor”. Bilo je mnogo normalno, većina nisu otišli na odmor. Znači nisi se osetila da ti nemaš ili si na lošem stanju jer pod istom bili smo svi. Ja ovako pamtim ovaj deo. Zatim tata je otišao u Albaniji, zaposlio se jedno dugo vreme u Tirani, kao arhitekta zatim otišla sam i ja u zadnjoj godini, ja sa porodicom. I tamo ja sam živela jednu godinu u Tirani.

Aurelja Kadriu: Koje godine?

Zana Nidža: ‘96-te. Tokom ‘96-te ja sam otišla u srednjoj školi, četvrtu godinu u “Sami Frasheri” u Tirani.

Aurelja Kadriu: A da li bih nam pričala malo za taj period?

Zana Nidža: Da...

Aurelja Kadriu: Kako je bilo da ste otišli tamo kao prvo i kakav je bio taj period tamo?

Zana Nidža: Pa meni nije mnogo bilo tamo u školi jer.... Ovako jedan par godina moj otac je bio tamo pa posle nekoliko godina mi smo odlučili da oćemo i treba da živimo zajedno, nismo mogli da živimo odvojeni. Plus mislili smo da ima perspektive za studiranje, za ovo je, pogotovo za nas jako dobro da budemo tamo nego u Kosovo. I majka je mogla da se zaposli u svoju profesiji tamo dok u Kosovo nije

imala šance. Tako da odlučili smo da idemo svi tamo. Do tada mi smo otišli samo za praznike radi njega. Ali ovoga puta odlučili smo da idemo svi da se zaposle da idemo u školu, svaka od nas sestra, brat u obdanište.

Ja sam otišla sa jednim možda i sa “Post-pesimistima” mene su me naljutili, pomagali ili ne da se ide bez predrasude, da budeš otvoren i da priznaš da budeš njihov deo. Znači, većina koji idu tamo imali su neku: “Oni ovako, oni drugačiji, oni ne znaju, oni govore...” Da ja sam otišla velikim entuzijazmom u stvari. Jer tamo je bio jedan život drugačiji, tamo mogla si da ideš u teatar (smeje se) vrlo češće ili bili su koncerti skoro celo vreme. I znam da sam sedela sa društvom odmah počela sam da se zadržim sa školskim drugarima u stvari oni su mi rekli: “Zana, ti si drugačija od ovih kosovara”. Ja pitah: “Zašto?” “Za to što ti nama kažeš tako lepo, vi više znate od nas”. Imali su i oni neki osećaj inferiornosti možda, za to što smo bili uvek otvoreni prema zapadu i tako.

Ne, meni u stvari činilo mi mnogo interesantno naprimer činjenica da niko te ne pita od školskih drugara: “Jeli čitaš neku knjigu?” Nego pitali su: “Koju knjigu čitaš?” I uvek ja sam ovo navela jer tamo svi su ljudi mnogo čitali, svaki je imao opšte znanje i to, bajagi široku kulturu ako se uporedi sa djacima ovde. Tako da ja sam stvorila brzo društvo, jako brzo sam otišli po ekskurzijama i dan danas imam ono društvo koje sam imala tamo. Mada za jedan kratak period, jer ‘97-te počeo je nemir tamo pa morali smo mi da se povučemo za Kosovo. Ali još imam društvo za četiri pet meseci meni je ostalo ono društvo do sada. Mi, smo morali da uzimamo dodatno učenje da bih mogli da se spravimo. Tamo su imali dve matematike, i morala sam stalno da držim dodatn časove za učenje.

Mogu da delim sa vama jedan momenat kada na primer profesor matematike nije htela da me pita uopšte. A tamo su pitali skoro svaki dan redom, imali smo po deset, petnaest ocena samo u polo godje, samo mene je uvek prešla i nije me pitala. Profesor kod koga sam ja vežbala matematiku, znam da me pitao: “Zašto ona tebe ne pita?” “Ne znam”. I posle on je bio otišao kod nje da pita zašto mene ne pita, i reko: “Pitaj nema problema”. Ona rekla: “Plašim se da ne zna”. Imala neke predrasude za koje je rekla: “Da ne pade u lošu poziciju i nema šta da joj radim”. On kaže: “Ne, ne, vi nju pitajte”. I kada ona počne da me pita ja sam bila naučila sve bajagi jedno vreme, i više od svih drugih i ona posle rekla: “Potrebno je da se ja izvinjavam tebi jer ovo je bila moja predrasuda za vas učenike sa Kosova kad dolazite ništa ne znate. I meni je nezgodno”. I znam da je bila mnogo rigorozna, svi su se njoj plašili, eh znam da se izvinjavala za svoje predrasude koje je imala za kosovsku decu (smeje se) od onih vremena.

Tako da ja sam se lepo provela, naročito razredna predala mi albanski jezik, ona mene i Garentina [Kraja] bila isto vreme u Albaniji, uvek nas je ponudila da idemo po svim sastancima, izabrala nas izmedju svih učenika. Po sastancima sa velikim piscima, kao što je Ismail Kadare ili Azem Škrelji. Azem Škrelji u stvari je bio organizovala i Garentina. Znači, uvek bile smo razmažene jer volela da nas nekako približava i da budemo njihov deo. Ja imam vrlo dobro iskustvo iz Albanije.

Aurelja Kadriu: Je si li bila aktivna u “Post-pesimista” kada si otišla...

Zana Nidža: Ne. Ne....

Aurelja Kadriu: Ili tada si već...

Zana Nidža: Ne ne samo sam izašla. Ne sećam se zašto, mislim da su bili neki nesporazumi koji su me terali da izlazim ali bilo je sasvim jednostavno. Znači ja se nisam stajala sa načinom organizovanja, oni su hteli da organizuju nekoliko *workshope* [radnje] unutar, ja sam bila da uzimamo spoljašnji i da ih organizuje neko, da rukovodi sa njima. Znam da drugovi između sobom su imali nesporazume i ja momenta rekla sam: "Ne slažem se ja više sa svim ovim". I nastavila sam, izašla sam ali bila sam i zainteresovana za drugo. Verujem da je to bilo razlog.

Aurelja Kadriu: A da li pamtiš, kakav je bio taj period kada ste se vratili iz Tirane u '97-moj u Kosovo? Opišite nam vaše iskustvo kada ste se vratili?

Zana Nidža: Da. Prekinuli predavanje u Tirani zbog nemira samo u jugu Albanije i mi smo čekali kada se nastavljaju predavanja ali majka moja predavala je još u fakultetu kao blok predavanje, jer nisu bili napustili svi fakultet, održali su predavanja da ne bih se osetio da Prištinski Univerzitet ima neku manjkost. Ona se vratila ranije, radi predavanja. Uzela sa sobom sestru i brata, ne brata. Ja posle ostala sam i rekoh: "Dok sedim ovde djabe, bolje da idem u Prištini sednem". To je bila moja ideja i od jednom ja sam ušla autobus, reko idem dok počnu predavanja i posle se vraćam. I nisam se vratila više.

Otac posle kada je izašao, njemu je bilo mnogo teško da izlazi od, od... Ali znači samo sreća, ja sam izašla jednog momenta, prosto da bi došla do škole da vidim moje školske drugare koji su mi bili ovde. Došla sam malo da se provedem pošto nisam imala predavanje, tako... Posle mi je bilo teško da se uključim ovde u našoj školi, u istoj školi u kojoj sam bila tri godine. Znam da su mi pravili probleme, kao, ti treba da polažeš neke razredne ispite, i nisu mi priznali ocene za pologodje tamo. Ovo je bilo moja velika tuga, jer u školi u kojoj sam bila tri godine mene su me primili gore od onih u onoj nepoznatoj sredini.

Mogu da delim ljude, bilo je profesora koji su pokušali da me pitaju i na neki način da me podržavaju ali bilo je i drugih. Tako da ja sam dobila ocene na nekim predmetima i nekim ne, znači morala sam da ulazim u ispite da polažem. Ne znam.

Aurelja Kadriu: Zatim kako ste vi nastavili, šta, šta ste nastavili nakon srednje škole? Šta se desilo sa vama nakon srednje škole?

Zana Nidža: Ja sam se upisala u fakultetu i posle...

Aurelja Kadriu: U kojoj godini?

Zana Nidža: Bila je '97-ma. '97-ma, prvi dan u fakultetu bile su u protestima 1. Oktobra (smeje se). Znači dan kada sam trebala da idem u fakultetu, mi počeli sa protestima. Bilo je ...

Aurelja Kadriu: A da li ste vi izašli u protestima?

Zana Nidža: Da.

Aurelja Kadriu: Kako je bilo, koliko pamtiš?

Zana Nidža: U početku je bilo užasno, plašila se mada većina nas smo imali osećaj obaveze, i nije bilo šance ni na kraju pameti da se ne izlazi. Pa mislim, očekivali smo svega, ali ipak mi smo izlazili, dobro mi smo se plašili ali izašli smo, to je obaveza: “Moramo i nema se kuda”. I 1. Oktobra zapamtim vrlo dobro, znam da smo pobjegli od... kada su počeli sa, sa, sa ovim. Bilo je da se plašiš, mi smo sedeli po kućama sve dok nije se završilo, do u večer tamo negde i posle pošli smo kućama, ko bajagi nema opasnosti.

I posle bilo je još češće protesti, i kada su počeli više i više onda i policija nije mnogo reagovala kao u početku. Ali mi smo izašli skoro u svakim. Bila su i različitih formi protestiranja i ali ja se svemu sećam... bilo je ponovo, bilo je u centru znam, sećam se kada su nas bacali sa {objašnjava rukama} suzavcima. Sećam se jer nekako sedeli smo {objasni sa rukama} nama su prolazili nad glavama ali...

Ne znam, bilo je mnogo interesantno, sada kada se sećam dodjemi da se plašim, momenat kada si tu... plašljivo da ali bilo je i nešto ne znam... jednostavno i posle toga mi smo diskutovali i smejali smo: “Šta nam se događa, kako je bilo, ti gde si bila? Šta...” Znači bilo je na neki način normalno (smeje se) šta nije ni trebalo da bude normalno ali eto navikne se i postane svakodnevnost.

Aurelja Kadriu: A da li ste bili deo organizacione grupe za protesti...

Zana Nidža: Ne.

Aurelja Kadriu: A znači samo ste učestvovali?

Zana Nidža: Ne, ne. Ne, jer mi samo što smo se upisali u fakultetu, mi ni ti smo znali, nismo poznavali kolege sa fakulteta i ne... nismo bili još deo toga. Prvog dana kada smo otišli bilo je protesta 1. Oktobra znači... zatim protesti nisu mogli organizovati tako, ali mislim da tu bi trebalo malo više znati o organizovanju, ne samo studenata koliko znam ja. Bilo je raznovrsnih organizovanja protesta u ono vreme. U fakultetu bili smo ponovo po kućama...

Aurelja Kadriu: A dali bi nam govorili malo o tom periodu? Gde ste vi održavali predavanja za Fakultet Arhitekture...

Zana Nidža: Bili smo u Arberiji. Dobro smo se organizovali, mislim da su bili redovni sa predavanjima. Nama je bilo malo teže, malo problem sa Fakultetom Arhitekture, imali smo mnogo da radimo radove, ali najveći deo mi smo završili kod kuće. Znači, još uvek se nastavi istim metodama, uglavnom crtanja i radovi sve se rade kod kuće. Ali nije bilo neki jači kriterijum ili slabiji. Sigurno je bilo ako se uporedu sa starijim generacijama ali znam da nisu mnogo tolerisali i znam da smo mnogo, naročito prve godine.

Mi smo mnogo učili za ispite, radovi su više puta vratili, bajagi teško su cenili, znači da bilo je visoki kriterijum. Nije bilo, nije se osetio pad kriterijuma zbog uslova ili situacije, ne verujem. Možda je bio natrpan da nisu mogli da realizuju predavanja za to što je njima nedostajalo prostor, ali ja znam da smo mi radili dosta.

Aurelja Kadriu: Kako je bilo, za tebe malo daleko da se ide iz Dardanije u Arberiji u to vreme a dali bi nam pričala kako ste putovali do fakulteta?

Zana Nidža: Nikada nisam otišla sama, uvek bili smo zajedno sa nekim {objasnila rukama}. Nama je bilo prijatno to putovanje, neka šetnja, kupili smo nešto da jedemo, koju kiflu, sećam se kifle mi smo kupili da idemo gore. Ne znam, nije bilo nešto... mi malo smo se razlikovali kao studenti arhitekture, imali smo neke velike tašne kada smo pešačili tamo prema fakultetu. Nismo imali straha da može da nas zaustavi i da pita: "Zašto?" Možda i moglo se desiti ali svi smo znali da se može desiti. Ali u nekoj ruci bilo je jasno da ima univerziteta na albanskom jeziku po kućama i za jedno vreme su prihvatili tako da se radi. Nismo osetili neku opasnost.

Zatim mi smo nastavili po kafićima "Punto" ili (smeje se) tamo do "Santea", znači mnogo normalno. Nije bilo nešto koje... uvek si imala neku strah da može da se desi nešto, živela si sa tim i nisi mogla da se osećaš drugačije, nisi počela da se osećaš drugačije.

Aurelja Kadriu: A da li bi mogli da pičate malo posebno o ratu? Kako su počeli nemiri u Prištini? Gde ste vi bili za vreme rata?

Zana Nidža: Ja u stvari pojavila sam se da idem da studiram u Beču i faktički ja sam otišla u januaru '99-te u Beču. Rat je počeo, bombardovanja su počela u martu mesecu? U martu datum 24. Za mene je bilo mnogo, meni je bio početak kada treba da krenem vani, sada onaj početak kada ideš vani svakog dana kada prodje dan beleži se iks {pokazuje rukama} svakog dana gledaš kada treba da se vratiš na raspust u Prištini. I baš kada sam trebala da se vratim na raspust, počeli su bombardovanja. Cela porodica bila je ovde. Za mene je bilo strahovito, naročito prvi dan, ovde sam mogla da razgovaram i rekli su mi: "Ou pa mi slavimo". Ali bilo je ovo mnogo traumatično, šta ima da se desi. Možda i bile su mnogo vesti, ovo, ono, diskusije koje smo videli.

Ja pamtim u studentskom domu bila je soba televizije, znam da smo bili oduzeli mi, svi koji smo bili sa Kosova i tu smo sedeli i gledali, danju i noću da bih mogli da saznamo nešto, šta se dešava. Bio je jedan period kada nisam uopšte znala gde se nalaze moji roditelji, nisam imala ni jedan kontakt. Neko kaže da su izašli, neko kaže da su tu. Bio je težak period. Ponekad i to malo češće razgovaramo sa roditeljima za koji je period najteži, normalno da njima je bilo teško ali i mi koji nismo znali šta se dešava za pune nedelje.

Većina su ponovo bili tamo u Beč, u Beču je jedna velika zajednica kosovskih studenata, i nastavili smo da sednemo zajedno, utešili smo jedan drugog, pomagali smo. Sećam se za jedno vreme ali kada su im prekinuli telefone, nisam mogla da pronadjem ni jednog od brojeva koje sam znala, i zvala sam

ljude okolo i zvala sam gde god sam mogla da bi mogla nešto da saznam. Bilo je period, baš jako težak, možda od naj težih perioda kada ne znaš gde se nalazi tvoja porodica.

Aurelja Kadriu: A da li su bili u stvari porodica...

Zana Nidža: Moja porodica je ostala u Prištini skoro celo vreme, negde pri kraju bombardovanja izašli su majka sa sestrom, otac je ostao u stvari. Bio je u Prištini ali nije imao telefonske veze, uglavnom su se nagomilavale ljude, mi smo imali nekako kao kuću, otišli po stanovima, gde su se osećali malo sigurniji, sedeli po 20 ljudi ili 30 u jednom stanu zajedno, uvek obučeni, spremni ako budu došli da ih isteraju sa stana.

Na toj ulici gde smo mi živeli bila je vojska statcionirana u stvari, pa paramilitarci i za to njih nisu isterali iz stanova i kuća, tako da su ostali. Ali bilo je traumatično, razlog da nisu znali kakav će biti kraj i šta će se dogoditi. Posle neizvesnog vremena majka uzela njih i preko sto hiljada prepreka jedva su izašli u Makedoniji i posle nastavili za Francusku. U Francuskoj, bili su moja porodica i to na kraju skoro možda tri zadnje nedelje, recimo. Eh, ja posle sastala sam se sa njima iz Beča otišla sam da se sastajemo u Parizu.

Aurelja Kadriu: A da li bi nam kazala ovaj period, kako ste se sastali sa ukućanima?

Zana Nidža: Ne znam. Ne, znam, možda je bio jedan... razgovarali smo ne prestano, posle toga celo vreme mi smo komunicirali tamo su bili puno naših iz naše šire porodice. Ne znam, radovali smo se jer se ratu privede kraj, ili već je bio završen, baš mislim da se završio, nema bombardovanja, kraj svemu, sada malo više počeli da osetimo relaks i drago mi je da mogu da se vraćaju natrag.

Ali mi smo se najviše plašili za malog brata, on mi se čini da je najviše bio traumatizovan od svega. On je imao šest godina, ostao je u tom stanju dva, dva meseci i nekako on se izrazio sa posebnim načinom agresivnosti. Znam da su oko njega vazda diskutovali a sa druge strane mi smo diskutovali kako smo prošli na ova dva meseca i bilo mi je žao šta sve su doživeli i što nisam bila sa njima. Možda sto puta bolje da sam bila sa njima nego što sam bila sama daleko, bez obzira da su mi oni rekli dobro smo: "Mnogo bolje barem što nisi i ti sa nama", ali celo vreme nisam razmišljala za oca i majku koliko za sestru i brata koji su bili mlađi od mene. Njih nisam mogla da zamislim, da sede... i sada kada zamislim ono vreme imam neku... ne umem da objasnim, vraćaju mi se neke emocije koje ne bih volela da ih obnavljam, pa ne bi ni na sećanjima, što dalje.

Aurelja Kadriu: Šta se desilo, zašto si se odlučila da ideš za Austriju, jel bilo...

Zana Nidža: U Austriji mogla si da se prijaviš za upis u fakultetu, u stvari univerzitet je bio ne plaćeno. Primili su te, moglo se desiti imaš još neki ispit koji si polagala da ti se prizna, u stvari potrebno je da si bila registrovana u Prištinskom Univerzitetu i posle dozvoljeno je bilo da se izvrši transfer, većina ljudi su se upisali ovako. Potrebno je bilo da sama obezbedjuješ spavanje, hranu a za ovo meni su momogućili roditelji. Oni su dugo vreme radili u Albaniji ali u vreme kada je bilo ratno stanje nismo imali više kontakta, mi više nismo imali srestava i stoga ja sam sama sebe održala, znam da Austrija je

bila dodelila jedan fond za stipendije za svakog studenta koji su bili tamo. Dobili smo mesečnu stipendiju za održavanje, jer počeli su da ne plaćaju studentski dom i oni odmah da ih isteraju. Ali ovo je počelo malo da postane veliki problem, stog aspekta da oni su došli iz rata, kuda bi mogli da idu, koji povratak, nemaju od koga da se financiraju i mi da njih isteramo? Tako da odlučili da dele stipendije, ja pamtim da su bili delili i bošnjacima tokom rata za to su nastavili posle i sa kosovcima.

Sećam se, sećam se da su bili mnogo aktivni oko donacija kada sam osetila da nema srestva ja sam počela da radim i ja. I u Beč upoznala sam prodavače karata za koncerte klasične muzike i oni se obuvaju sa uniformom. Mi smo obuvali uniformu i potrebno je bilo da ubedimo turiste, faktički da kupuju karte i mi smo dobili od provizije, preko karata.

Sećam se da u ono vreme kada su saznali da sam iz Kosova, bilo je prilika kada su došli ljudi u momentu da mi daju novac u ruke: "Uzmi". Znam da u tom momentu nisam mogla, jer tada smo imali žiroračune. I tada su bili ljudi koji su bili spremni da pomažu, a bilo je i onih koji bi voleli da ti se obraćaju sa stotinu pitanja "Sada, gde ti je porodica?" Za njih je bilo nešto čudno, radiš i ne znaš gde su ti roditelji, ti si sa jedne ratne zone... znači bila je veliko pouzdanje. Naročito američki turisti, meni je bilo mnogo čudno kada su mi rekli američki turisti da veliki broj Amerikanaca su odlučili ove godine da ne dolaze u Evropi na godišnjem odmoru zbog ratnog stanja u Kosovo. Što se toga tiče Evropa je tu, kada ima rata u Kosovo znači u Evropi ima rata i u nas, ne idemo tamo, ovako ja njih pamtim kako su mi pričali, od, od...

Što sam odlučila da se vratim? Videla sam da u Beču studiranja su duga, takav sistem, nemaš uslove za prvu godinu, drugu godinu, možeš da polažeš samo jedan ispit u jednu godinu i opet da nastaviš. Znači, videla sam taj njihov sistem da godine studiranja ima da se dugovlače i ja nisam pošla za deset godine da ostanem u Austriji. Volela sam, možda bih mogla i malo da ubrzam taj proces ali posle rata u Kosovo, Kosova je postala senzacija. Slušala sam da u Prištinskom Univerzitetu dolazili su arhitekti, studenti sa svih strana rejona i održavaju seminare, vežbe, imali su iskustva, šetali su. Sve do momenta kada u Austriji slušala sam da Kosovski studenti su primljeni da rade u Projektni biro kao za praksu za to što Kosovo je atrakcija i u tom momentu ja sam rekla možda i ja bih mogla da se uključim da koristim i ja to malo. Zašto ja ovde sednem dok u Kosovo izgleda interesantnije sav ovaj posao?

I za to ja sam odlučila da se vratim mada moji roditelji nisu bili za moj povratak jer oni sami su bili predavači u fakultetu, ja se vraćam u fakultetu tamo gde su oni, nisu voleli da me imaju kao studentkinju (smeje se). Mislim da sam dobro uradila jer i u ono vreme bilo je pod isto... ja sam putovala, saradjivala sam sa studentima Univerziteta Britanije, da vidim iskustva za školu pa i arhitekture tamošnje. Znači, bilo je jedno, ja mislim da je dobra odluka, mada Austrija je uticala da te nauči orijentisanje, kako treba učiti, kako treba da...

Tamo niko te ne obavezuje. Dok u Kosovo fakultet se svati kao nastavak srednje škole, kao da ti je obavezno da ideš i da učiš na kraju. U Austriji bila je ona želja studenata što više da vadiš literature da učiš od profesora i od bilo koje literature i sve. Oni su tražili, ono znanje i ja mislim iz Austrije meni je ostalo to da nastavljam ovde da imam volju da naučim i znam sama i ne ono da čekam što mi daju na univerzitetu ili ova škola koju ja imam.

Aurelja Kadriu: Na šta ste nastavili vi nakon fakulteta, šta se desilo?

Zana Nidža: U stvari meni je trajalo to, zatim ja sam se angažovala, zatim ja sam mislila da u arhitekturi potrebno je raditi, ovo je više kao zanat potrebno je biti pored jednog dobrog arhitekta, iskustvo koje stekneš u projektnoj grupi. Tako da, ja sam nastavila, ja sam se anagažovala kod drugih arhitekta i posle i kod mojih roditelja. Mislila sam da treba da iskoristim znanje mojih roditelja u toj profesiji i ako budem nešto učila ima da naučim od njih. I radila sam dugo znači sa njima. Kasnije sam počela i po malo sama jer mi bila potrebna ona nezavisnost da vidim koliko mogu ja da radim sama.

Ipak ja mislim da sada je baš najbolje vreme za arhitekturu u Kosovo momentalno, i u celom ovom periodu jer nema jedna ocena profesije. I krivicom arhitekata ali u opšte školovanje nema licensiranje, ne možeš više, ne razlikuju se ko je šta je i... posle i ovaj novi sistem *bachelor*, može u Kosovo da projektuje svaki, znači... osetio pad onaj kriterijum postajanja arhitekta, kao da svaki može da postane arhitekta. Tržište orientiše malo više šta se traži. Ne zahteva se ona kreativnost koju ti voliš da daješ kao arhitekta, još uvek ne, da vidimo (smeje se).

Aurelja Kadriu: Šta radite momentalno, jeste li...?

Zana Nidža: Radim privatno, znači kada ima projekata, zavisno koji su projekti ja ih uradim. Znači, nije radno vreme od 9:00 do 4:00 nego kada ima poslove radise intenzivno posle možeš da ostaneš do drugog posla i tako u stvari zahteva priroda rada.

Aurelja Kadriu: Ako nemate vi nešto da dodajete mislim da smo stigli kraju i zahvaljujem puno.

Zana Nidža: Ne (smeje se), nema zašto. Zahvaljujem i vama.